

ÄMNESBUDEN

LÄROPLAN

**FRITT ACKOMPANJEMANG
PIANO**

Borgå stads bildningsnämnd 12.3.2019

Uppdaterad 1.8.2025

Fritt ackompanjemang är en kombination av kreativt uttryck och behärskning av musikers grundläggande färdigheter. Som ämne är det mångsidigt, värderingsrikt och anpassningsbart efter elevens behov. Centrala färdigheter är en förståelse för musikens grundelement och allmänna fenomen, vilket visar sig i förmågan att skapa eller återge musik utan skriven textur.

Fritt ackompanjemang som ämne är kopplat till pianostudier redan från den förberedande undervisningen. Grundnivå 1 i fritt ackompanjemang genomförs i två delar som en del av pianostudierna. Del 1a genomförs tillsammans med den tekniska delen av pianospel på grundnivå 1, och del 1b tillsammans med den tekniska delen av pianospel på grundnivå 2. Studierna sker under ledning av den egna läraren utan extra undervisningstid.

Grundnivå 2 i fritt ackompanjemang genomförs i en del, helst under ledning av en lärare i fritt ackompanjemang. För dessa studier har eleven rätt till kostnadsfri extraundervisning under ett år, 15 minuter per vecka. Därefter tas en extra avgift ut för undervisningen i fritt ackompanjemang (15 min/vecka).

När grundnivå 2 är genomförd både i pianospel och fritt ackompanjemang, kan eleven välja att genomföra grundnivå 3 i pianospel med fokus på fritt ackompanjemang. Den klassiska delen görs då något mer begränsad, och dessutom genomförs grundnivå 3 i fritt ackompanjemang. Eleven kan också fortsätta studierna i fritt ackompanjemang som ett eget ämne vid sidan av pianospel. För dessa studier kan eleven köpa till extraundervisning (15 minuter per vecka).

GRUNDSTUDIER I FRITT ACKOMPANJEMANG

Allmänna målsättningar för alla nivåer

- Att utveckla elevens förmåga att gestalta musik på gehör
- Att fördjupa sig i bland annat stämföring, harmonisering och ackordnotation samt olika musikstilars karakteristiska ackompanjemang och harmoniföljder
- Att uppmuntra eleven till en musikhobby för hela livet och att uppehålla ett bestående förhållande till musik
- Att utveckla växelverkan och ge naturliga möjligheter för samspel och socialt umgänge
- Att ge förutsättningar till yrkesinriktade studier

GRUNDNIVÅ 1

Grundnivå 1 ingår i pianospelets grundnivå 1 och 2 och ger en grund för nivå 2 och 3 i fritt ackompanjemang. Det rekommenderas att elevens egen pianolärare lär ut grundnivå 1 i fritt ackompanjemang.

Målsättningar

Vi bekantar oss med fritt ackompanjemang. Målsättningen är att eleven behärskar grundpulsen, kan ackompanjera med grundfunktionerna (I, IV, V7) från ackord- och stegbeteckningar samt bekantar sig med att göra musik på gehör.

Innehåll

Vi övar på att ackompanjera först i lättare tonarter (ungefär upp till två förtecken) med grundfunktionerna (I, IV, V7) i 3/4-, 4/4- och 6/8-takt med lämpliga kompstilar. Melodier och komp övas också på gehör. Vi bekantar oss med improvisation. Som repertoar använder vi folk- och barnsånger samt annan lämplig repertoar.

NIVÅPRESTATION

Första delen av prestationen avläggs i samband med den tekniska delen i nivåprestation 1 i pianospel: Kadensspel (I-IV-V) och en ackompanjemangsuppgift som eleven och läraren har förberett tillsammans på förhand. Eleven förbereder åtta tonarter efter lärarens val och prestationen kan delas

in i två delar: fyra och fyra. I den tekniska delens nivåprestation spelar eleven efter nämndens val en skala, brutna treklanger och grundackord (I-IV-V). Eleven ackompanjerar sedan i samma tonart en på förhand vald melodi och läraren eller en assistent sjunger eller spelar melodin.

Dominantseptimackordet (V7) behöver inte ännu användas här och ackorden kan spelas i grundläge.

Prestationens andra del avläggs som en ackompanjemangsuppgift, vilken ingår i nivåprestation 2 i pianospel: uppgiften ges till eleven 10 minuter innan framförandet. Eleven har som uppgift att identifiera styckets tonart och att med tonartens tre grundackord (I-IV-V7) och deras omvändningar spela ett ackompanjemang som uttrycker styckets grundrytm. Uppgiftens taktart kan vara 2/4, 4/4 (alternerande handackompanjemang), 3/4 (valsackompanjemang) eller 6/8 (ackompanjemang med brutna ackord). Eleven övar på ackompanjemanget utan att höra melodin. Läraren/assistenten sjunger eller spelar melodin i framförandet.

Prestationen utvärderas av läraren, en kollega och eleven tillsammans och eleven ges muntlig och skriftlig feedback. Grundnivå 1 i fritt ackompanjemang har alltså avlagts då ackompanjemangsuppgiften i samband med nivåprovet 2 i piano har avlagts. Ett sammandrag av prestationernas feedback görs i Eepos.

GRUNDNIVÅ 2

Målsättningar

Eleven får förutsättningar till att klara ackompanjemangs- och harmoniseringsuppgifter i enkla tonarter (upp till två förtecken). Dessutom känner eleven till tonarternas grundfunktioner (I, IV, V) och motsvarande ackordbeteckningar. Dessutom vänjer sig eleven vid att behandla musik på gehör, genom att improvisera och komponera.

Innehåll

- Vi lär oss att ackompanjera med treklanger och dominantseptimackord
- Vi harmoniserar omodulerade, d.v.s. melodier i samma tonart, med grundfunktionerna
- Vid sidan av I-IV-V7-I –ackordföljden lär vi oss att också använda II-V7-I-VI –ackordföljden i ackompanjemang

- Vi övar på ackompanjemangsmönster i olika taktart och bekantar oss med olika kompstilar som beat, växelbas (alla breve 2/2 och vals), brutna ackord (4/4 och 12/8)
- Vi övar på att gestalta strukturer (som intro, mellanspel och avslutande passage eller mål-, segno- och -codabeteckningar)
- Vi använder improvisation och komposition som arbetssätt
- Repertoaren innehåller minst tio stycken. Styckena bör representera mångsidigt olika stilar. Egna kompositioner och arrangemang kan ingå i repertoaren.

NIVÅPRESTATION

Teknisk del

Den tekniska delen består av en ackompanjemangsuppgift och en harmoniseringsuppgift. Eleven får förbereda uppgifterna 20 minuter. Ackompanjemangsuppgiften och harmoniseringsuppgiften bör vara i olika tonarter och gärna i olika taktarter.

I ackompanjemangsuppgiften ingår I, IV och V7 stegens ackord. Uppgiften är att känna igen och skapa ett ackompanjemang som uttrycker grundpulsen med dessa ackord.

I harmoniseringsuppgiften harmoniserar vi en bekant melodi med grundfunktionerna. Eleven får vid behov skriva ackorden på uppgiftspappret. Uppgiften kan framföras utan melodi och då spelar/sjunger en annan person den.

Om den tekniska delen avläggs före den konstnärliga delen, utvärderas delen av den egna läraren och en nämndmedlem. Eleven deltar i utvärderingen. Ett sammandrag av utvärderingen antecknas i Eepos.

Konstnärlig del

Det förberedda programmet består av tre stycken i olika stil, varav ett stycke kan vara en egen komposition. Styckenas melodi kan spelas eller sjungas antingen av eleven själv eller av någon annan person. Styckena kan uppföras på konsert eller i en konsertliknande situation.

Den konstnärliga delen utvärderas av eleven, läraren och en nämnd, med ordförande och 1–2 medlemmar. Eleven får muntlig och skriftlig feedback för den konstnärliga delen. Ett sammandrag av utvärderingen antecknas i Eepos.

GRUNDNIVÅ 3

Målsättningar

Målsättningen för studierna på Grundnivå 3 är att eleven får förutsättningar till att klara av de vanligaste ackompanjemangs- och harmoniseringsuppgifterna.

Målet är att utöka förståelsen för tonarter från två förtecken och framåt. Eleven känner till tonarternas grundfunktioner (I, IV, V7) och de ersättande ackorden (III, VI, II samt eventuellt VII) samt motsvarande realackordnotation.

Eleven fördjupar sina färdigheter i rytmhantering och formgestaltning. Eleven utvecklar sin förmåga att skapa musik genom gehör, improvisation och komposition. Eleven får stöd och uppmuntran i att finna och utveckla sin musikaliska personlighet och självuttryck.

Innehåll

- Vi bekantar oss med fyrklanger och deras beteckningssätt (7+5, dim7, sus, add9) och vi lär oss att använda de vanligaste fyrklangerna (maj7, m7, m7-5, 7).
- Vi harmoniserar melodier med grundfunktioner och de ersättande ackorden samt bekantar oss med mellandominanten när vi emellanåt rör oss i de parallella tonarterna.
- Eleven bekantar sig med I-IV-V7- och II-V7-I-VI- ackordföljderna och dessutom den diatoniska kvintcirkeln.
- Vi övar på hittills bekanta ackompanjemangsmönster (beat, växelbas, bruten treklang) och dessutom andra stilar och taktarter som behövs i praktiska situationer (t.ex. tango och beguine). Dessutom bekantar vi oss med triolbaserad frasering (t.ex. shuffle eller foxtrot).
- Vi övar på att hitta ackordtoner under melodin med höger hand, utan krav på rytmiska ackompanjemangsmönster än.
- Vi övar på att beteckna och spela strukturer (såsom för-, mellan- och slutspel eller mål-, segno- och coda-beteckningar).
- Vi ackompanjerar bekanta stycken på gehör.
- Vi använder improvisation som arbetssätt.
- Repertoaren består av minst 15 stycken, varav en del kan vara egna kompositioner och arrangemang. Styckena bör representera mångsidigt olika stilar.
- Att ackompanjera 12-takts blues

Om eleven studerar piano med betoning på fritt ackompanjemang, kompletteras studierna med följande delar:

- Minst sex stycken som representerar olika stilperioder ur pianospelets grundnivå 3
- Åtta skalor, treklanger och kadenser enligt lärarens val, som inte ännu spelats i samband med grundstudierna i piano. Skalor och brutna treklanger spelas inom fyra oktavers omfång
- Kromatisk skala inom fyra oktavers omfång
- Etyder och/eller andra tekniska övningar

NIVÅPRESTATION

Teknisk del

Ackompanjemang av en given låt utifrån realackordnotation. Eleven skapar, utöver ackordhantering, en passende ackompanjemangsstil till låten. Uppgiften motsvarar svårighetsgraden av de enklaste styckena i repertoaren.

Harmoniseringsuppgift. Här används förutom grundfunktionerna även de ersättande ackorden.

Gehörsbaserad uppgift där en välbekant sång ackompanjeras i en lätt tonart.

Frivillig improvisationsuppgift, som utvärderas som en del av prestationen.

Ackompanjemangs- och ackorduppgifter får förberedas i totalt 30 minuter. Uppgifterna ska vara i olika tonarter och helst i olika taktarter.

Den tekniska delen utvärderas av eleven, läraren och en nämndmedlem. Eleven får muntlig och skriftlig feedback. Ett sammandrag av utvärderingen antecknas i Eepos.

Konstnärlig del

Ett förberett program som består av fem stycken, varav minst två ackompanjemangsstycken till en melodi och minst en samspelsuppgift. Programmet kan uppföras på konsert.

I pianostudier med betoning på fritt ackompanjemang tillägs en helhet på minst tre verk ur olika stilperioder på pianots grundnivå 3 i programmet.

Den konstnärliga delen utvärderas av eleven, läraren och nämnden, som består av ordförande och 1–2 medlemmar. Eleven får muntlig och skriftlig feedback. Ett sammandrag av utvärderingen antecknas i Eepos.

FÖRDJUPADE STUDIER I FRITT ACKOMPANJEMANG I PIANO

Målsättningar

Målsättningen i de fördjupade studierna är att ge eleven förutsättningar till att fungera som musiker i olika praktiska situationer samt att förbereda eleven för yrkesorienterade studier.

Eleven behärskar tonarternas grundfunktioner, de ersättande ackorden och mellandominanten samt kan harmonisera melodier med dessa. Dessutom känner hen till principerna för att spela från ackordbeteckningar och kan vid behov tolka större ackord än fyrklanger. Eleven behärskar fyrklangsharmonier och triolbaserad frasering i praktiken.

Eleven kan gestalta musikens vanligaste strukturer och former. Vi utvecklar behärsksningen av rytm och puls. Eleven förkovrar sig i att skapa musik på gehör, improvisera och komponera.

Eleven kan producera samtidigt en melodi och ett naturligt ackompanjemang till den samt variera dessa. Hen lär sig förstå stilens inverkan på harmoni, rytmik och spelsätt samt lär sig söka sitt eget musikaliska uttryck genom att tillämpa sin stilkännetenhet i musicerandet.

I pianostudier med betoning på fritt ackompanjemang bör det, enligt lärarens övervägande, ingå repertoar ur de fördjupade studierna i piano, dock minst sex verk som representerar olika stilperioder.

Innehåll

- Vi harmoniserar melodier med grundfunktionerna, deras ersättande ackord och genom att använda mellandominantens möjligheter.
- Vi övar på att använda fyrklangsharmonier, liksom den diatoniska kvintcirkeln.
- Eleven förväntas behärska alla tonarter.
- Vi stärker behärsksningen av ackompanjemangsmönster som krävs i praktiska situationer.
- Vi lär oss att kombinera melodi och ackompanjemang genom att använda komprytmer också i höger hand. Vi bekantar oss med att spela hela ackompanjemanget i vänster hand (t.ex. stride)

- Vi övar på triolbaserad fraserings och bekantar oss med blues.
- Vi spelar stycken på gehör och transponerar till olika tonarter.
- Vi använder improvisation enligt musikstilens förutsättningar eller som arbetssätt i olika övningar, som i modifiering av melodi och ackompanjemang och när vi bekantar oss med modala skalor.
- Samspelsuppgifter
- Vi spelar en repertoar på minst 20 stycken, repertoaren kan innehålla egna kompositioner och arrangemang. Styckena bör mångsidigt representera olika stilar.
- I pianostudier med betoning på fritt ackompanjemang bör repertoaren innehålla en tillräcklig och mångsidig mängd repertoar ur de fördjupade studierna i piano, (minst sex verk som representerar olika stilperioder) samt alla skalor.

Olika alternativa riktningar i de fördjupade studierna

Eleven och läraren definierar tillsammans målsättningarna för studierna. Eleven kan vid behov fördjupa sig efter fritt val i ett av de mest centrala fenomenen i ett delområde i fritt ackompanjemang och få professionella förutsättningar. Alternativt kan eleven enligt sina målsättningar fördjupa sig i flera delområden.

1) Teatermusik

- Repertoaren består av musik med dramatisk synvinkel, t.ex. visor, film- eller teatermusik.
- Lyssning, impulser, reaktion och växelverkan, att sträva till gemensam fraserings, t.ex. i arbete med sångare, eller s.a.s. andas med musiken.
- Att följa med skådespelare och en pjäs
- Att uttrycka känslor och stämningar genom att improvisera, att ackompanjera en improviserad sång eller scen
- Att delta i en teaterproduktion i läroanstalten eller skolan
- Att förbereda en helhet med teatersång
- Att bekanta sig med andra klaverinstrument som används på teater
- Transponering

2) Västerländsk konstmusik (t.ex. liedpianist, korrepetitor)

- Repertoaren består av t.ex. av lied ackompanjemang och ackompanjemang av arior och instrumentala verk
- Continuo ackompanjemang (generalbasbeteckningar)
- Att spela sats
- Transponering
- Analysering av harmoni och form, t.ex. att harmonisera från polyfon textur eller partitur
- Dikt- och textanalys samt fonetikens grunder (vokalmusik)
- Att spela verk ur den västerländska konstmusiken på gehör
- Improviserade kadenser (coda)
- Tidig musik

3) Rytmisk musik (rock-, pop- eller jazz-musik)

- Repertoaren består av pop- och/eller jazz standards
- Trioliserad frasering
- Synkopering
- Modala skalor
- Blues och boogie (vänster hands ostinato)
- Latinamerikansk musik
- Finländsk folkmusik
- Tango, milonga o.s.v.
- Musik från Cuba och Brasilien
- Egna kompositioner/arrangemang
- Transponering
- Improvisation

4) Inriktning på musikpedagogik

- Repertoaren består av barnsånger eller ungdomssånger och annan anpassad repertoar
- Att spela på gehör
- Ackompanjemangsstilar, komp, för-, mellan- och slutspel
- Att sjunga melodin och ackompanjera samtidigt
- Förutsättningar till att snabbt gestalta och förverkliga harmoni, melodi och rytmik, även på gehör
- Improvisation, med utgångspunkt i t.ex bild, text, rörelse eller stämning
- Att ackompanjera rörelse
- Transponering

SLUTARBETE

Slutarbetet för fördjupade studier kan vara en nivåprestation, en konsert, en inspelning eller en föreställning, eller en kombination av dessa.

Teknisk del

- Instuderingsuppgift: Att spela ett stycke efter nämndens val (ackordbeteckningar, melodi). Eleven förutsätts behärska ackorden och därtill känna igen och spela passande ackompanjemangsmönster och struktur (till exempel förspel). Uppgiftens svårighetsgrad motsvarar stycken ur grundnivå 3.
- Harmoniseringsuppgift. Uppgiftens melodi och harmoni gör det möjligt att harmonisera med grundfunktioner samt även med deras ersättande ackord, mellandominant och/eller kvintcirkelrotation.
- Diatonisk kvintcirkel-rotation i moll. Ett inövat stycke eller ackompanjemang spelas i tonart som bestäms av nämnden (c-, d-, e-, f-, g-, a- och h-moll).

- Att ackompanjera en 12-takts-blues i en tonart som bestäms av nämnden (C, G, D, A, F, Bb, Eb).
- Frivillig improvisationsuppgift, utvärderas i samband med prestationen
- För instuderings- och harmoniseringsuppgifterna ges förberedelsetid totalt 40 minuter. Uppgifterna bör vara i olika tonarter.
- Den tekniska delen utvärderas av eleven, läraren och en lärarkollega. Eleven får muntlig och skriftlig feedback. Ett sammandrag av utvärderingen antecknas i Eepos.
- I pianostudier med betoning på fritt ackompanjemang avlägger eleven även samtliga dur- och mollskalor såsom bestäms i studieplanen för fördjupade studier i piano.

Konstnärlig del

Program: Ett förberett program som består av tio stycken, antingen ackompanjemangsstycken till en melodi eller stycken med melodi kombinerad till ackompanjemanget (till exempel mellanspel). Till programmet hör minst tre samspelesstycken. Programmet kan fokusera på en viss musikstil. I pianostudier med betoning på fritt ackompanjemang bör ett verk ur de fördjupade studierna i piano ingå i programmet.

Den konstnärliga delen utvärderas av eleven, läraren och nämnden, som består av ordförande och 1–2 medlemmar. Eleven får muntlig och skriftlig feedback. Ett sammandrag av utvärderingen antecknas i Eepos.